

LIBERALE PARTIJ

De **Liberale Partij** ijverde tussen 1922 en 1925 voor een terugkeer naar een oude, negentiende eeuwse vorm van liberalisme.

De Liberale Partij stond ook bekend als het *Comité voor de Verkiezing van Liberale Volksvertegenwoordigers*. De partij was het geesteskind van Samuel van Houten, oud-minister van Binnenlandse Zaken en oud-lid van de Tweede Kamer. Ondanks zijn hoge leeftijd (Van Houten werd 85 in 1922) bleef Van Houten zich in zijn onregelmatig verschijnende *Staatkundige Brieven* met de politieke actualiteit bemoeien. Sinds zijn gedwongen vertrek uit de Eerste Kamer in 1903 was het zijns inziens bergafwaarts gegaan met de politiek: confessionelen en socialisten gebruikten de schatkist zijns inziens voor oneigenlijke doeleinden zonder dat de liberalen hiertegen een duidelijk verweer hadden. De invoering van het algemeen kiesrecht en het kiesstelsel van evenredige vertegenwoordiging dreigden volgens hem een verantwoordelijk staatsbestuur onmogelijk te maken. Van het algemeen kiesrecht vreesde hij dat het zou leiden tot een verder misbruik van de schatkist voor bijzonder belangen, terwijl de invoering van de evenredige vertegenwoordiging volgens Van Houten leidde tot het verdwijnen van betrokken, onafhankelijke volksvertegenwoordigers ten gunste van volgzame partijpolitici.

Als protest tegen de voorgenomen kieswetverandering had Van Houten in 1917 aan de basis gestaan van de oprichting van een verkiezingscomité, genaamd Actie Tegen de Aanhangige Grondwetsherziening (ATAG). Het comité slaagde er bij de verkiezingen voor de Tweede Kamer van 1917 niet in om een zetel te behalen. Een jaar later, bij de eerste verkiezingen onder de nieuwe kieswet, liet Van Houten wederom van zich horen met een door hem zelf opgericht verkiezingscomité genaamd Vrijheid en Recht. Vrijheid en Recht wilde onafhankelijke, vrije volksvertegenwoordigers naar de Tweede Kamer sturen, die 'niet lijden aan de socialistische kwaal der goedgeefsheid uit de schatkist'. Nog voor de verkiezingen besloot Van Houten de verkiezingsactie te staken: het comité had te weinig weerklank gevonden, terwijl de behoudende **Economische Bond** en de Bond van Vrije Liberalen volgens hem in grote lijnen dezelfde ideeën voorstonden.

In 1922 bestonden deze partijen echter niet meer: samen met de Liberale Unie en enkele belangenpartijen hadden ze in 1921 de Vrijheidsbond gevormd. Van deze nieuwe partij verwachtte Van Houten weinig goeds: het programma was te progressief, de macht van het partijbestuur te groot, terwijl de partij zich bovendien had ontdaan van het adjectief liberaal. Op 25 maart 1922, ruim twee maanden voor de Tweede-Kamerverkiezingen, kondigde de 85-jarige dan ook aan met een eigen 'comité tot verkiezing van liberale Volksvertegenwoordigers' deel te zullen komen aan de stembusstrijd. Van Houten wilde met de actie de liberale beginselen uit de 19e eeuw wederom ingang doen vinden: niet voor niets noemde hij de ideologie van de partij 'hersteld-liberaal'. In het program van de partij bleek waar Van Houtens hersteld-liberalisme zich concreet op richtte: namelijk op de verandering van de kieswet en op de terugdringing van de staatsbemoeienis en bezuiniging op de staatsuitgaven.

Voor Van Houten zelf gold het eerstgenoemde punt als voornaamste doelstelling. In zijn *Staatkundige Brieven* herhaalde hij keer op keer zijn bezwaren tegen de kieswet: Van Houten wilde weer een parlement van onafhankelijke volksvertegenwoordigers, die hun stemgedrag niet door beginselprogramma's, partijbelangen en coalitieoverwegingen maar door hun eigen persoonlijke inzicht en overtuiging lieten bepalen. Voor de meeste andere kandidaten op zijn lijst - meest dissidenten uit de Vrijheidsbond - gold het terugdringen van de staatsbemoeienis en de vermindering van de staatsuitgaven als het voornaamste agendapunt. Onder hen bevond zich bijvoorbeeld de econome en medeoprichtster van de Nederlandsche Bond voor Vrouwenkiesrecht Elisabeth 'Lizzy' van Dorp. Van Dorp had kort voor haar toetreding tot Van Houtens comité in een spraakmakende brochure (*Het bankroet der tegenwoordigen sociale politiek*) uiteengezet welke catastrofale gevolgen het bemoeizuchtige regeringsbeleid op het economische leven kon hebben.

Met het oog op de nog gebrekkige organisatie van zijn prille partijtje, achtte Van Houten het verstandig om voor de verkiezingen een lijstverbinding aan te gaan met verwante partijen als de **Staatspartij voor de Volkswelvaart** en de lijst van de wat excentrieke Texelse boer Braam (**Internationale Volkspartij**). Het bleek achteraf een verstandige beslissing te zijn, want met de hulp van vooral de Staatspartij voor Volkswelvaart wist de Liberale Partij juist genoeg stemmen te verkrijgen voor een zetel. De Liberale Partij behaalde gezamenlijk met de Staatspartij voor de

Volkswelvaart en de Lijsten Braam in totaal 28.050 stemmen (0.99%). Op eigen houtje was de Liberale Partij niet verder dan 18124 stemmen (0.62%) gekomen.

De zetel zou niet worden ingenomen door lijsttrekker Van Houten, maar door Lizzy van Dorp. Van Houten achtte zichzelf te oud voor het Kamerwerk en hij wilde zich dan ook richten op de organisatorische uitbouw van zijn partijtje.

In de Tweede Kamer stond Van Dorp vooral op de bres voor een vrije, ongehinderde ontwikkeling van het bedrijfsleven. Loonsverhogingen, verkorting van de werktijd, inspraak van werknemers, sociale verzekeringen - Van Dorp liet niet na de averechtse gevolgen van dergelijke voorstellen te benadrukken. Alleen als het ging om de zedelijke ontwikkeling van de jeugd verliet zij soms haar afkeer van staatsbemoediging en bevond zij zich in de buurt van het confessionele standpunt. Met Van Houtens plannen voor een hervorming van de kieswet had ze duidelijk minder affiniteit. Het voorstel tot hervorming van de kieswet dat ze op 6 november 1923 in de Tweede Kamer indiende, kwam dan ook uit de koker van de kieswethervormer Van Houten. Het voorstel, waarin op een zeer ingewikkelde wijze het districtenstelsel en de evenredige vertegenwoordiging waren vermengd, vond enige weerklank, vooral bij vrijzinnige intellectuelen (ondere andere G.W. Kernkamp, C.K. Elout en Joh. Huizinga). In het parlement werd Van Dorp echter weggehoond. Toen de Vrijheidsbond (eind 1924) een in grote lijnen identiek voorstel indiende besloot Van Dorp haar voorstel terug te trekken en dat van de Vrijheidsbond te steunen.

Deze manoeuvre leidde tot een breuk tussen Van Dorp en Van Houten, die de voorkeur bleef geven aan zijn eigen voorstel. Van Houten besloot kort na de breuk met Van Dorp zijn Liberale Partij op te heffen en zich met enige volgelingen aan te sluiten bij het in november 1924 gevormde **Vaderlandsch Verbond**. Van Dorp zou zich kort daarop aansluiten bij de Vrijheidsbond.